

CSŰRJEINK ÚJRAHASZNOSÍTÁSA

REVITALIZAREA ȘURELOR - BARN CONVERSIONS IN TRANSYLVANIA

Projektgazda:
Csík-Gyimes Natúrpark Egyesület
Közreműködők:
BIA Esztány Győző
e-mail: esztany@csik.ro / tel: +40 (0)724212311 / www.facebook.com/esztanystudio
Pogány-havas Kistérségi Társulás
e-mail: office@poganyhavas.ro / tel / fax: +40 (0)266 316 035

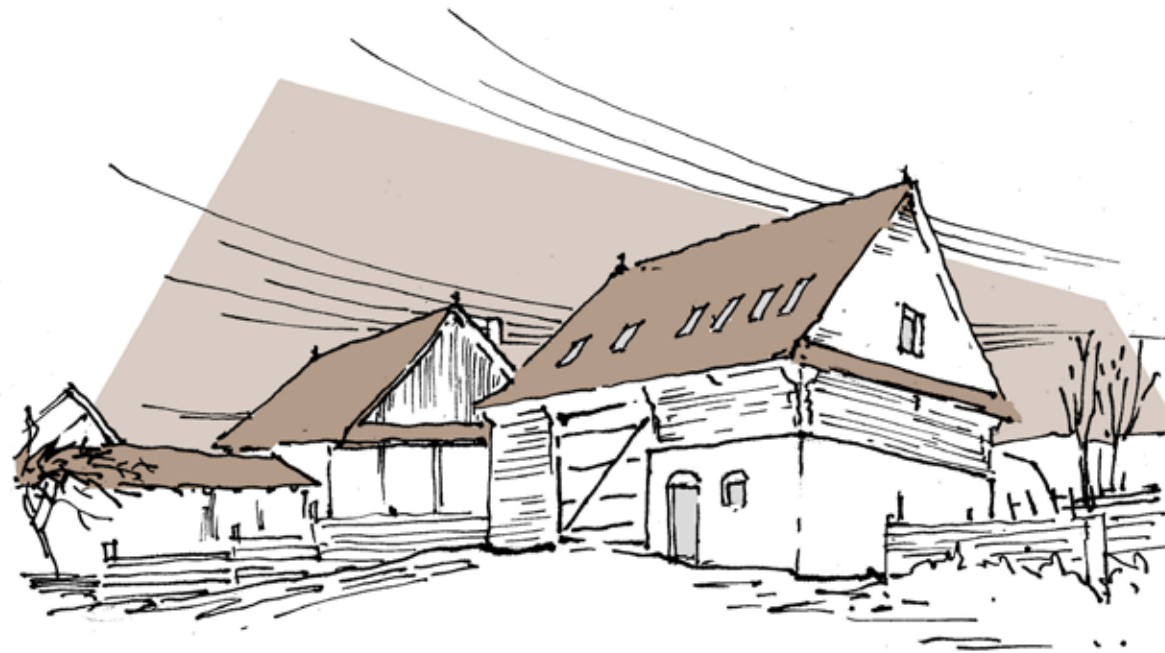

Szerzők:
Esztány Győző, Radev Gergő, András Szilárd, Furu Árpád, Rodics Gergely
Fotók:
Esztány Győző, András Szilárd, Mihály László, Petres Noémi, Crișan Alexandru, Onodi Szabolcs, Székely Barna, Paul Rocheleau, Szigeti V. István, András Szabolcs, Petres K. Győző, András Mihály
Rajzok:
Radev Gergő, Esztány Győző, András Szilárd
Fordítás:
Moscu Katalin, Sebestyén László
Lektor:
Furu Árpád
Korrektúra:
Juhász-András Réka

Jelen kiadvány tartalma nem szükségszerűen tükrözi az Európai Bizottság hivatalos álláspontját

Ingyenes kiadvány
2015

Csűrjeink újrahasznosítása

Revitalizarea șurelor - Barn conversions in Transylvania

CSŪRJEINK ÚJRAHASZNOSÍTÁSA MINT A HELYI ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG VÉDELME ÉS NÉPSZERŰSÍTÉSE A CSÍK LEADER EGYESÜLET FALVAIBAN
CONSERVAREA ȘI VALORIFICAREA MOȘTENIRII CONSTRUITE LOCALE PRIN OFERIREA UNUI STUDIU EFECTUAT PE TEMA REVALORIFICĂRII ȘURELOR
ÎN SATELE DIN ZONA GAL LEADER CSÍK
BARN CONVERSIONS, BUILT HERITAGE PROTECTION IN THE VILLAGES OF THE CSÍK LEADER LOCAL ACTION GROUP

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
Új élet a régi csűrökben	4
- A hagyományos csűr terei az újrahasznosítás szemszögéből	
- A felújítás első lépései	
- A csűr építészeti karaktere	
- Anyaghasználat	
- Műszaki, kivitelezési problémák és megoldások	
Példák átalakított csűrökre	12
Terv és engedély	21
Utószó	22
Bibliográfia	23

Bevezetés

Évszázadok során Csík, Kászon és Gyimes térségekben, akár csak Székelyföld más részein, kialakult egy jellegzetes épített környezet, mely immár kultúránk része, és amelyre méltán büszkék lehetünk.

Az idők megváltoztak, s ebben a felgyorsult világban, nehezen tekintünk kéznél levő adottságainkra, az örökségünkre értékként. Sokszor könnyebb mindent sutba vágva, egy új, divatos életet élni. Amennyiben így teszünk, gazdag kulturális sokszínűségünket tesszük kockára.

A hagyományos életmód elhagyásával saját népünk értékei eltűnőben vannak, és ez a sors vár a telkeinken álló régi épületekre is. Épített örökség, ami évszázadok alatt lassan alakult ki, csiszolódott apáink kezei és leleményük által. Kiállták az idő próbáját és mára olyannyira szerves részévé váltak életünknek, hogy észre sem vesszük azok jelentőségét. Egy olyan formavilág ez, mely tájaink jellegzetességét adja, s mely ott van mindig, hogy segítségünkre legyen.

Tanúi vagyunk e sajátos és értékekben gazdag építészeti környezet átalakulásának. A globalizáció termékei rohamléptekkel veszik át szüleinktől tanult életmódunk minden apró szeletét. Hagyományaink egy része a

köztudatba beépült már, és sok szervezet megőrzésükért harcol, dolgozik. Ilyenek: a székely népviselet, táncaink, dalaink, meséink, és székely-kapuink, melyeket sok ország világszerte ismer és csodál. Kevesen gondolnak viszont a kőből, téglából, fából épült csűrjeinkre, melyek mesteri faszerkezete, látványos tömege nélkül, nem székely falu a falu.

A kiadvány képet ad, a csűrjeinkben rejlő sokoldalú használat lehetőségeiről, ezáltal segítve megőrzésüket. Napjainkban azt figyelhetjük meg, hogy egyre kevesebben gazdálkodnak. Ennek egyik következménye, hogy egyre több csűr marad üresen. Akadnak olyan tulajdonosok is, akik meglátják ezekben az épületekben az újrahasznosítás lehetőségét, felújítják, átalakítják őket. Cél és életet adnak nekik, a hasznosság által, ami biztosíthatja fennmaradásukat. Az ő példájuk számunkra elsődleges. Tapasztalataikat összegyűjtve és továbbépítve, abban kívánunk segíteni, hogy minden csűr gazdája jó szívvvel döntsön, ezeknek az épületeknek a megtartása mellett. Tisztában legyenek afelől, hogy milyen érték is fekszik telkük hátsó felében, melynek sok szempontból nincs párja más vidéken.

A kiadványban megjelenő példák segítenek bemutatni, a közelmúltban még kihasználatlan csűrök újraértelmezett tereit, melyek így, újra a mindennapi élet szerves részei lehetnek. Sokoldalú megközelítéssel, technikai útmutatással átfogó képet adunk, hogy bárki bátran belevághasson egy ilyen átalakításba. Fontos, hogy megértsék az építészek nézőpontját is, és hogy a végeredmény szakszerű és elegáns legyen. Egy olyan megoldás, amely jó a gazdának és továbbviszi a múlt értékeit. Egy olyan megoldás, ami újat teremt, megférve a régivel, megtartva a jellegzetes faluképet és a székely tájat.

Jó olvasást kívánunk!

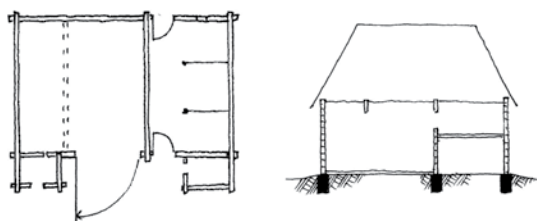
Új élet a régi csűrökben

A hagyományos csűr terei az újrahasznosítás szemszögéből

Mindenki azonnal felismeri a falusi csűröket, formájukról és nagy kapujukról. Bár ezek tájanként változnak, mégis a használhatóság miatt, van egy jellemző kialakításuk.

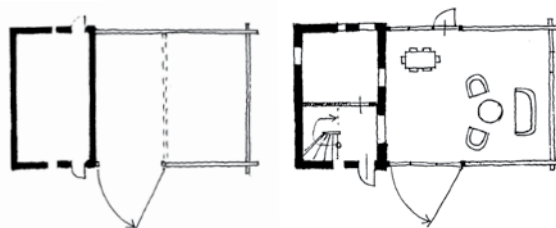
A csűrkapun belépve a csűrközébe kerülünk, itt csépezték a gabonát, itt állt a szekér, innen pakolták a szénát, hatalmas két szint magas tér, mely sokoldalúan használható. Az ide beállt szekérről aztán a szénát a padlástérbe (csűrhíjába) hányták fel, ami gyakorlatilag az istálló teteje. Sokszor a beálló mellett is leválasztottak egy teret (odor), ahol a gabonát, takarmányt tárolták. Az istállókat, mindig alacsony belmagasságúra építették, kevés nyílással a falakon. A csűr mellé épített pajták és ólak még kevesebb helyet igényeltek, ezeket általában az épülethez illesztették. A padlástér (csűrhíja) minden esetben egy nagy, összefüggő tér, melyben változik a padlószint magassága. A csűr eresze alatt gyakran kialakítottak egy sarjuszárítót, amely a haránt-falaktól kiálló konzolokra támaszkodott. Így kialakult egy külső fedett tér is.

4

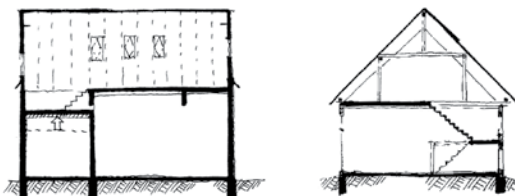

Az újrahasznosítás annál jobb, minél inkább figyelembe veszi a fentebb említett terek jellemzőit, és ezek jellegének megtartására, vagy akár felerősítésére törekszik. Például a csűrközé-odor tere, alkalmasabb nagy helyet igénylő funkciók befogadására, mint: vetítőterem, tábori étkező- foglalkoztató, galériás nappali lakó épületben, festő vagy szobrász műterem, tornaterem, éttermi fogyasztótér, vagy kávézó, táncter, kápolna, akár kisebb közfürdő (utóbbi téglá vagy köcsűr esetén).

Az istállók esetében, kisebb, alacsonyabb térigénnyel rendelkező hasznosításban érdemes gondolkodni, és ha szükséges az istálló fölötti fa födémet megemelni a kívánt szintre, mivel ez általában túl alacsony a legtöbb funkcióhoz. Ilyenek például: konyha, közlekedő, fürdő, tárolók, vendégszobák.

A padlástér nagy összefüggő terét érdemes megtartani, mert alkalmas a nagy helyigényű funkciók befogadására. Például használható kiállító-, étkező-, rendezvényterként vagy sok férőhelyes hálóterként. Főleg a csűrköze és odor két szint magas, nagy terét érdemes megőrizni. Az istálló feletti csűrhíja terében felaprózhatóbb a tér több kisebb részre. Például, ha az istálló fölötti födémet nem szükséges megemelni, fölé beférhet még két szint is (emelet és manzárd). Ezen kisebb terek alkalmasak lehetnek akár hálószobák, vendégszobák, raktárak, olvasó vagy dolgozósarok kialakítására.

A csűrépület toldalékként épített pajták, ólak, istállók és színek tereit is érdemes újrahasznosítani, ha formájuk eredeti, és jó állapotban vannak. Ide az istállónál említett kisebb helyigényű funkciók kerülhetnek.

A felújítás első lépései

Legyen szó akár felújításról, akár átalakításról bizonyos lépéseket követnünk kell, hogy a végén egy valóban hasznos és szép végeredményt kapjunk. Ha már belefektetünk sok pénzt és energiát a megvalósításba, akkor szánjuk rá az időt és gondoljuk végig, valóban mint szeretnénk és hogyan érdemes azt megvalósítani. Sokszor ez a kis többitelődő, hogy leülünk és jól átgondoljuk céljainkat és elképzeléseinket, rengeteg fejfájástól kímél meg minket. A legcélszerűbb ha szakembert keresünk ha ezzel mi nem szeretnénk törődni.

Milyen csűröm van és hova is épült?

Felesleges kérdésnek tűnhet, de vajon tudjuk-e milyen anyagból épült csűrünk alapja, falai és teteje?

Mekkora a helyiségek? Hol vannak az ablakai és ajtajai? Merre tájolták? Beázik-e? Mindenképp fontos egy előzetes szemrevételezés, hogy megtudjuk, mennyibe kerül a javítás. Ha csak felújítást tervezünk, itt derül ki az anyagköltség és hogy milyen munkákra és szakemberekre lesz szükségünk.

Mindig törekedjünk a károsodások okainak megszüntetésére, ne csak elfedjünk egy problémát, például egy korhadt padlóterest új burkolattal, mert az tovább romolhat, a tudunk nélkül is, és a korhadás gombásodás áterjed más elemekre is.

A csűr méretei és tájolása befolyásolja, hogy mi és hova fér el benne. Ez azt jelenti, hogy ha például egy kis étterem létesítésén gondolkodunk, tudnunk kell, befér-e a főzőkonyha a kiszolgáló helyiségeivel, vagy hozzá kell-e toldanunk a csűrhez. Ha közel van a szomszéd, irányába nem biztos, hogy nyithatunk ablakot, és tűzvédelmi előírásoknak is meg kell felelnünk. Ezért fontos, hogy ismerjük meg átfogóan, ne csak a csűr, hanem annak környezetét. A csűr jellegét meghatározzák a hagyományos építőanyagok és egyszerű megoldások, ezeket tartsuk tiszteltben. Ha így járunk el, a faluba illő, példaértékű épületünk lesz, amelyre büszkék lehetünk.

Egy ekkora változást, akár jól sikerült az átalakítása, akár nem, nehéz véka alá rejteni.

Ha csúrt költöztetünk, vagy újat építünk, figyeljünk arra, hogy a telek- és faluszerkezetbe illeszkedjen.

Legyünk tekintettel a növényzetre, használjuk a fák és bokrok nyújtotta előnyöket, legyen szó nyári árnyékolásról, vagy szélfedettségéről. A hely adottságait, törekedjünk minél jobban kihasználni, minél kevésbé megváltoztatni, őseink is így tettek, ez a legegyszerűbb és legolcsóbb megoldás is egyben. Kerüljük a hatalmas földmunkákkal járó beavatkozásokat.

Az előző gondolatmenet az egyszerűséget hangsúlyozza. Ne féljünk az egyszerű megoldásoktól, ez nem igénytelen-séget takar - ellenkezőleg, ez olyan hozzáállásról tanúskodik, ami a természettel egyensúlyban él.

Bármiről van szó, vegyük figyelembe a táj ritmusát, a helyben honos növényfajtákat, a csúrhöz tartozó hagyományos kert kialakítást. Ez egy jól működő egységes rendszer, aminek ha csupán egyetlen részét megváltoztatjuk, rendszerünk nem fog többé működni.

A csűr építészeti karaktere

A székely csűr mai formája, hosszú évszázados tapasztalat eredménye, ami része a helyi építészeti hagyománynak.

A csűrök szerepét és szépségét, a székely táj harmóniájában elfoglalt helyük szerint kell látnunk és értékelnünk.

A csűrök formája, mérete, kialakítása, és elhelyezkedése ideális gazdasági munka-környezet a családok számára.

A csíki, kászoni, gyimesi csűrök jellemzője az egyszerű, nyugodt forma és tömeg, minőségi természetes anyagok, tiszta egyszerű szerkesztés, apró nyílások és nagy csűrkapu. A, fő tömeget gyakran bővítésekkel toldották meg, ilyen a szekértároló (helyi nevén „árnyék”), pajta, ól, és szín, amelyek arányosan illeszkednek az épület magjához, azonos szellemben készültek.

A továbbiakban ábrák segítségével ismertetjük az általunk javasolt és az elkerülendő megoldásokat. Ezek könnyebb felismerésére és megjegyzésére színekkel használunk, ahol a zöld színnel az ajánlott, a szürke színnel pedig a kerülendő megoldásokat jelezzük.

Az ábrák mellett két kis arcocska fejezi ki a megoldások minőségét. Ismét leírva:

„ Az ajánlott és követendő megoldásokat jelöli.

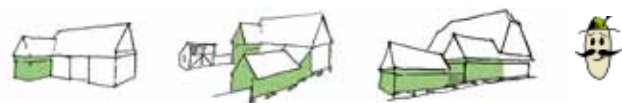

„ Az elkerülendő megoldásokat jelöli.

Újrahasznosítás esetén, ha az új funkció megkívánja a bővítést, mindenképpen figyeljünk a toldott rész formájára, tömegére, anyaghasználatára. Bővítésnél vegyük figyelembe a nyitott és zárt felületek arányát, az eredeti tömeg és hozzáépítés mértékét, hogy az ne vegye el teljesen, a csűr portába és faluképe illeszkedő jellegét.

A tetőforma egyszerű, a szerkezetet és funkciót követi, kerüljük a hivalkodó, túlbonyolított megoldásokat, vagy azokat, melyek megbontják a csűr sor ütemét. Ezek a tetőformák a leggazdaságosabban kialakíthatóak. Megépítésükhöz és fenntartásukhoz nincs szükség különleges anyagokra és szaktudásra, el tudja készíteni a helybéli ács is. Kerüljük a túl lapos tetőket, erre a területre azért nem voltak jellemzőek, mert itt jelentős a csapadék és a hó. A hó a tetőn megmaradva nagy súlyt jelent, így ezek a szerkezetek drágábbakká válnak és javításuk is költségesebb. Kerüljük a tájidegen, és a múltó divatok által meghonosított újabb tetőformákat.

Amennyiben beépítjük a tetőteret, figyeljünk arra, hogy ne bontsuk meg túlságosan a tető formáját. Inkább a tetősíkba simuló „tetősík-ablakokat” használjuk a kiugróak helyett, vagy kisebb méretű hagyományos szellőzőlyukak formájához és méretéhez igazított nyílásokat. A csűrkapu fölé tervezett kibillentett tető is jó megoldás lehet. Ha van deszkázott oromfal, azon is megoldható a tetőtéri helyiségek megvilágítása, akár látszó, akár rejtett módon.

A kémények szintén lehetnek nagyon meghatározó elemei a háznak. Mivel ezeknél az épületeknél csak szellőzőkéményt építettek, törekedjünk ezek visszafogott elhelyezésére. Keressük azt a lehetőséget, aminél a kémény a tetőgerinchez közel bújik ki, így annak látszó része kicsi lesz. Végződésük formai kialakításánál törekedjünk az egyszerűbbre, anyagukban pedig a hagyományos téгла, esetleg kéményelemekből épült vakolt változatra. Egy egyszerű kialakítás erősíti a ház karakterét.

A csűrök többsége tekintélyes méretű épület, nagyobb falfelületek jellemzik kisebb apró nyílásokkal: álló ablakok, szellőző lyukak, álló ajtók. Általában egyetlen nagy nyílása a csűrkapu. Ez egy adottság, amit érdemes használni, játékosan kezelni, ahelyett hogy kényszerként tekintenénk rá. Ha túl sok új ablakot nyitunk a nagy üres (borona, téгла vagy kő) falfelületeken, elaprózzuk a homlokzatot és elveszítjük a csűr eredeti jellegét.

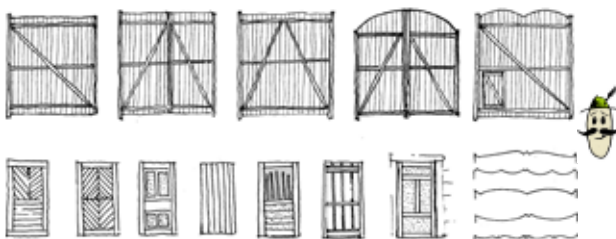

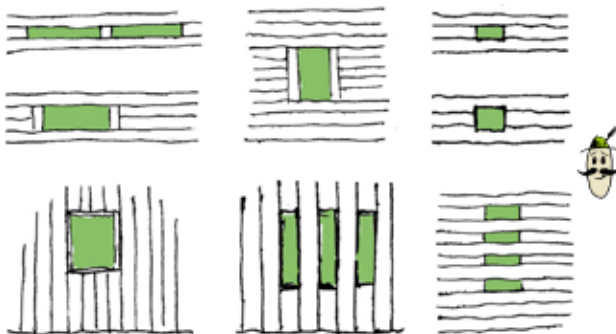
A legnagyobb fényigényű helyiségeket tegyük a csűrkapu közelébe. A nagy nyílást beüvegezve, rengeteg fényt tudunk biztosítani. A kapuszárnyat megtartva, biztosítjuk a nyári árnyékolást és viharok elleni védelmet is, nem beszélve arról, hogy ezáltal megtartjuk a csűr eredeti jellegét.

Kis ablakok, a szükséges helyeken- tegyük oda ablakot, ahol a funkció megkívánja azt. Ha lehet, hasznosítsuk a bejáratra már nem használt eredeti istálló vagy pajta ajtót, úgy hogy formáját megtartva ablakká alakítsuk. Válasszunk inkább fa ajtókat, ablakokat és kapuszárnyakat, kerüljük a műanyag vagy fém használatát. Kialakításuknál kövessük a helyi hagyományt.

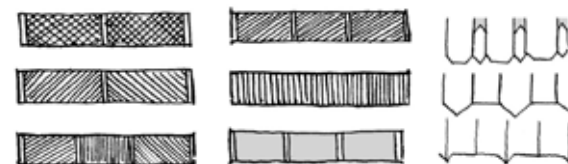
A nyílások kialakításánál használjuk a szerkezet adottságait és méreteit- vegyük figyelembe a boronafal gerendáinak magasságát. Például megtehetjük, hogy nem az összes gerendát vágjuk ki egy helyen, hanem minden másodikat- így a falsík megmarad, mégis lett egy ablakunk. Ugyanezt az elvet alkalmazhatjuk a deszkázott felületeken is. Kő és téglafal esetén az új nyílás olyan legyen, mintha mindig is ott lett volna. Inkább az épület eredeti formai jellegzetességét erősítse.

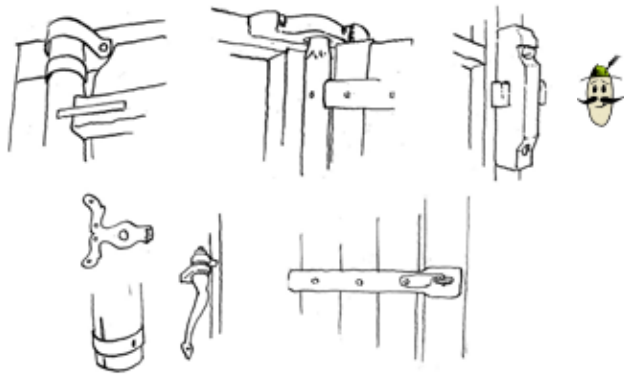
Boronacsűr esetén, a kinyúló ereszt az esőtől védi a falakat, csűrkaput. A tető szélkoszorúja (talpszelemen) keresztgerendára (korcsolyára) támaszkodik fel, amely konzolosan nyúlik ki a csűr kapus oldalán. Ezzel biztosítottak eleink egy szárazabb, védettebb teret a csűr előtt. A gerenda- és szarufavégeket általában megfáragták, vagy egyszerűen ferdére vágták. Esetenként megtámasztották őket ferde vagy függőleges oszloppal. Újrahasznosítás esetén feltétlenül tartsuk meg a csűr ezen elemeit.

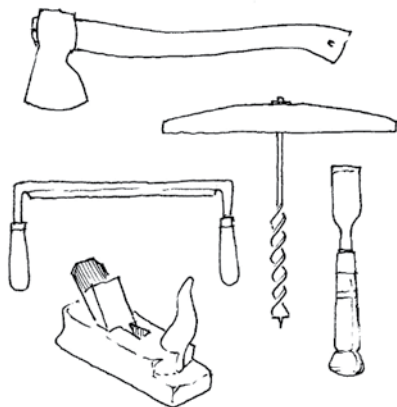
A sarjúszerítőt, mint a csűr jellegzetes elemét, tájegységenként különböző módon lécezték, deszkázták, vagy nyitottan hagyták. Az újrahasznosítás, felújítás során mindenképpen törekedjünk ezeknek a hagyományos, helyi jellegű részleteknek a megőrzésére.

Fából készült zárok és ajtópántok, kovácsoltvas vasalatok, csűrjeink értékes elemei. Feljavításukkal, megtartásukkal egy ősi tudást adunk tovább.

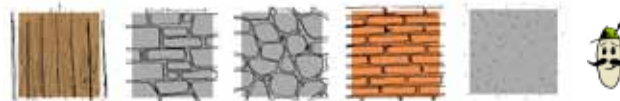
8

Anyaghasználat

Minden értékmegőrző felújításra érvényes, hogy azokat az anyagokat használjuk, melyekből eredetileg is építkeztek. Ez azt jelenti, hogy érdemes saját anyagával felújítani az épületet, és csak akkor nyúlni új anyagokhoz, ha az igények megváltozása miatt erre szükség van. Ez érvényes a templomtól egészen az ólakig.

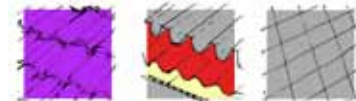
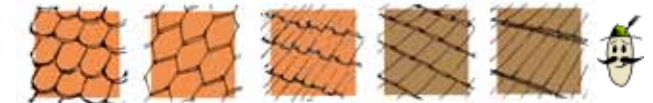
A csűrők anyaga elsősorban a fa, amely megjelenhet boronafal, zsilipes vagy bedesztkázott fa vázszerkezet formájában. Ezen kívül megjelenik a terméskő, a tömörtégla, a vakolt vagy tapasztott falfelület is. Ne használjunk tájidegen új lemez-burkolatokat mint a műanyag vagy fém. Falakon használjunk kezeletlen vagy pácolt fát, meszes vakolatot, tapasztást. Kerüljük a cementes vakolatot, műanyag szigetelést, diszperziós festéket, és a lakkozást a fánál. Fontos hogy a falaknak megmaradjon a lélegzése, páraáteresztő képessége. Ellenkező esetben megrövidítjük a régi szerkezetek élettartalmát és hamarosan újabb felújítási költségekkel találkozunk. Például a vizes, felázott falra felkent cementes vakolat fent marad a falon ugyan, de meggátolja annak természetes kiszáradását, így a fal tönkremeneteléhez és a falnedvesség újbóli megjelenéséhez vezet.

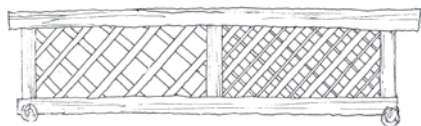
Tetőfedő anyagok közül azokat ajánljuk amelyek az adott térségben hagyományosak voltak. A falut távolról vagy dombról szemlélve, a templomtorony után, a csűrök tetejére leszünk figyelmesek, ahogy sorokat alkotnak, vagy ki-ki emelkednek a házak közül. Meghatározó, hogy milyen héjazatot választunk. Törekedjünk a hagyományos és természetes anyagokkal való fedésre, úgy mint: a dránica, a fa-zsindely, a hódfarkú, a fecskefarkú, vagy

a hornyolt festetlen agyagcserép. A bontott vagy kézi készítésű anyagok megtörik a nagy tetőfelületet változatos szín-árnyalataikkal. Nem ajánlott ipari csarnokok, áruházak fedéséhez használt anyagokat használni, mint például: azbesztlemez, hullámlemez, kátránypapír, bitumenes zsindely, fémlemez. Kerülni kell az újabb és tájidegen cserépfarmákat, a betoncserepet, a fém cserép-mintás lemezt, és minden riktó színű héjazatot.

Ezeket az anyagokat később nem tudjuk újrahasználni, a föld sokkal lassabban fogadja vissza őket. A kerámia és fa anyagú fedések természetesek, könnyebben kezelhetők (természetes lebomlás vagy újrahasznosítás), érdemes ezért ezeket alkalmazni. Ezáltal megőrizzük a csűr eredeti varázsát, és a faluképet is.

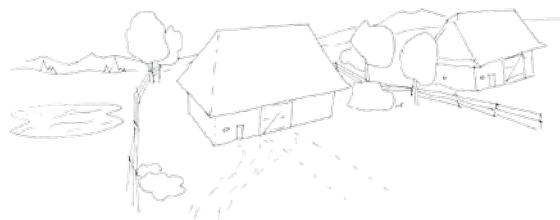
Csik, Kászon és Gyimes vidékén a díszítés a csűrökön, istállókon kevésbé volt jellemző. Egy-két szerkezeti elem, vagy falon megjelenő egyszerű motívum gazdagítja a csűr megjelenését, és jellemzi a tulajdonos szépség iránti érzékét. Ez lehet egy gerendavégződés, deszkakivágás, egy homlokzati vakolatdísz, vagy épp egy téglából kialakított forma. Tartsuk meg ezeket a felújítás során. Ha korábbi beavatkozások miatt ezek már eltűntek és mi vissza szeretnénk őket állítani, keressünk egy régi fotót a csűrről. Ennek hiányában a helyi fennmaradt példákban merítsünk, kérjük ki az öreg mesterek vagy egy építész véleményét, hogy milyen motívum találna ide. Lehetőleg a falura vagy a régióra jellemző díszítő elemek közül válogassunk.

A csűr része a környezet is. Használjunk a tájra jellemző hagyományos fa, lécek kerítéseket, ezeket semmi esetre se lakkozzuk, inkább pácoljuk olyan természetes színre, ami a fa szürkülési, barnulási öregezési színpalettáihoz közel áll. Kerüljük a sötét aszfalt behajtókat, a fehér kavicsot, a betonozott vagy csempézett utat és járdákat, használjunk terméskövet, téglát vagy fát. Ezek összhangban vannak a környezettel. Mindenképp a csűrre jellemző, egyszerű jellegű vigyük tovább, akár kültéri világításról, vagy kerti bútorról legyen szó.

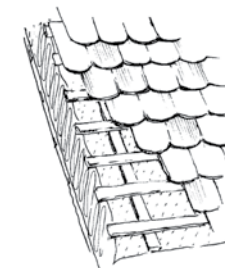
Új építésű csűrök esetén kerüljük a túl magas lábazat kialakítását, mivel a csűrkapu mindig a talajszinthez volt igazítva. Építésüknél használjunk helyi anyagokat (fát, terméskövet, kisméretű tömör téglát, agyagcserepet, dránicát). A terméskő, borona-fa, deszkázat, téglák és agyagcserep esetén használhatunk bontott anyagot is. Hogy nyugodt, a szemnek is kellemes kertet kapjunk, használjunk finom vonalakat, aszimmetriát, amelyek természetesen illeszkednek a falusi háttérhez.

Biztosítsunk életteret az élővilágnak is, a változatos növény és állatvilág saját magát szabályozza, ezzel időt és energiát spórol nekünk. Ha hagyományos fafajtákat és ellenálló növényeket választunk, kevesebb vegyi anyagot, rovarirtót és permetezőszert kell használnunk. Általában arra törekszünk, hogy otthonos, pihentető életteret hozzunk létre magunk körül. Mindezt úgy, hogy ne ütközzünk meg saját hagyományainkkal és történelmünkkel, hanem azok általunk tovább éljenek és gyarapodjanak. Összegzésül megállapíthatjuk, hogy a szakszerűtlen és meggondolatlan beavatkozások, átalakítások rontják a csűr szépségét, értékét, és egyben az utca és a falu összképet is.

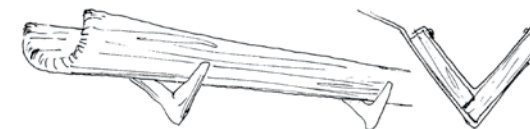

Műszaki, kivitelezési problémák és megoldások

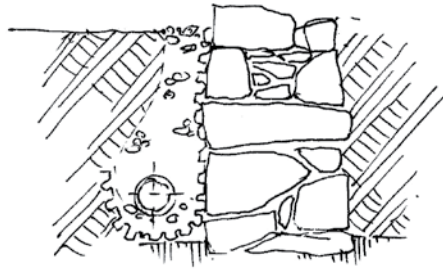
Újrahasznosított csűrök esetén a cél az, hogy a külső megjelenést alapjaiban ne változtassuk meg, így ezek továbbra is a településkép és az épített örökség hiteles darabjai maradhatnak. A belső terek kialakításánál pedig fontos, hogy az eredeti térszerkezet adottságait kövessük, és azok, ha lehet, felismerhetőek maradjanak. Az alábbiakban sorra vesszük a jellemző gyakorlati kérdéseket és megoldásokat. Előjáróban még annyit, hogy minden felújítás állapotfelméréssel kezdődjön. A régi típusú épületek legnagyobb ellensége a nedvesség, ezért ennek útját kell végigkísérnünk legelőször. Ennek legfontosabb elemei a tetőfedés, a csatorna és vízelvezető rendszer.

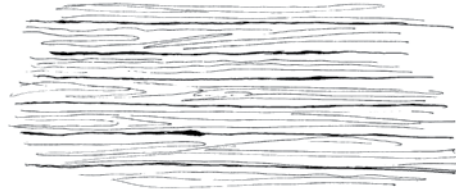
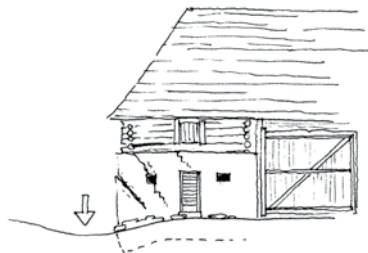
A tetőszerkezetre került a lécezés, majd arra a cserép vagy dránica. A lécezés kevésbé tartós a vaskos gerendáknál és szarufáknál, ezért ezeket gyakrabban cserélni kell. Figyeljünk arra, hogy ha más tetőfedő anyagot használunk, azt nem feltétlenül tudjuk a régi léckiosztásra visszatenni. Már egy-egy cserép elmozdulása, eltörése is beázást eredményez. Ami szép lassan, az alatta lévő szerkezetek károsodásához vezet. Legtartósabbak a régebben készült hódfarkú és fecskefarkú cserepek. Ajánlott az eredetihez hasonló formájú és méretű, azonos anyagú és színű fedés választása.

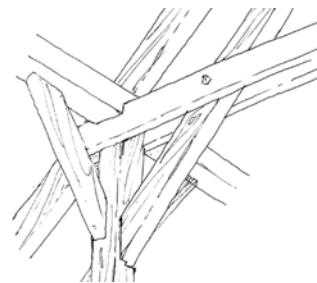
Csatorna felszerelése nem nagyon ajánlott, mivel hagyományosan nem készítettek a csűröknél. Inkább építsünk védőjárdát 60 cm szélességben a csűr körül kifelé való lejtéssel, (terméskő, kavicsos vagy füves burkolattal). Ha mindenképpen csatornát szeretnénk, használjunk rönkfából kivájt fa csatornát (hagyományos) vagy deszkából összerakott „V” alakú csatornát cinklemez béléssel. Amennyiben csatornát szerelünk fel, ügyeljünk arra, hogy az összegyűjtött vizet, a csűrőtől távolabbra vezessük, ellenkező esetben az alap megsüllyed és a téglavagy kőfal megped.

Jellemző az agyagba vagy habarcsba rakott kőalap, előfordul, hogy csak egy nagyobb kő van a boronafalak találkozási pontjain. Gyakori probléma a kőalapozás elégtelensége, repedések a lábazon (a felmenő téglá vagy kőfalazaton). Ennek okai lehetnek, a túl sekély alapozás és a fentebb tárgyalt süllyedés, a talaj elnedvesedése folytán. Ezt szakaszos aláfalazással, újraalapozással tudjuk megoldani, amihez mindenképpen kérjünk szakmai segítséget, hiszen ez tartószerkezetet érintő beavatkozás. Süllyedés folytán a boronafal talpfája is talajszint alá kerülhet, így ki van téve a talajnedvesség miatti korhadásnak, gombásodásnak. Ilyen esetben a korhadt talpfák cseréje szükséges. A süllyedés miatti ferdüléseket újra vízszintbe kell hozni. Fontos hogy az új talpfák min. 15 cm magasságra kerüljön a talajtól. A pangó vizet a lábazon körül meg kell szüntetni (tereprendezéssel, védőjárdával, drénezéssel). Általában alapozási mélység feltárása és statikus szakértői vizsgálat is szükséges.

A falakon megjelenő apró repedések általában a szerkezet természetes mozgásából adódnak, ezeket híg mészhabarcsos átkenéssel és meszeléssel lehet kijavítani. Ha süllyedésből származik a mozgás, akkor először az okot kell megszüntetnünk, aztán tudjuk az eredményét is kijavítani. Ezek általában ferde repedések. Használjunk mészhabarcsot (1 rész oltott mész- 4 rész homok), ami engedi a falat lélegezni, vagy használjuk a hagyományos sártapasztást. Ezeknek a módszereknek vannak előkészítő mozzanatai (például: a falak tisztítása, portalanítás, benedvesítés). A szerkezeti repedések főbb megoldásai lehetnek: az alapok megerősítése, a falazatok vonóvasas kötése, a tetőszerkezet oldalnyomásának megszüntetése. Minden ilyen esetben statikus szakértői vizsgálat szükséges.

Ha nem sérült a tető héjazata, a csűrök tetőszerkezete általában épen megmaradt. Jól szellőző padlástérben, egyedül a beázásból adódó korhadás, vagy gombásodás jelentkezik. Felújításkor, ezek a szerkezetek legtöbbször megfelelőek. Átalakítások során figyeljünk arra, hogy

ne terheljük túl és ne vágjunk el olyan átmenő szerkezeti elemeket, amelyek a tető szétcsúszását hivatottak megakadályozni. Ezek általában kötőgerendák és torokgerendák, amik egy tetőtér beépítésnél útban lehetnek. Ilyenkor alkalmazkodni kell a szaruállások ritmusához és kiváltó szerkezeteket kell építeni, amik átveszik, az útban lévő gerendák szerepét.

Károsodott (korhadt, gombás) szerkezet esetén, szükséges a faelemek teljes cseréje vagy a korhadt részek eltávolítása, és annak megegyező méretű és formájú pótlása.

Ilyenkor a további károsodások elkerülésére célszerű a szerkezetet gomba és rovarkárosodások elleni szerrel kezelni. Elempótlásra használjunk bontott anyagot, ami már nem vetemedik. Ha nincs erre lehetőség, dolgozzunk új, száraz faanyagból.

Előfordulhat, hogy némelyik faelem elferdült, elmozdult, ezeket vissza kell helyezni eredeti helyére.

Egyik hagyományos népi módszer az épületek felnyílása, emelőlvel és ékkel való felemelése, a másik a boronafal gerendák megszámozása, bejelölése, elbontása és újrarakása. Utóbbi akkor használatos, ha a szerkezet nagy része elmozdult, vagy az elemek károsodása nélkül nem megoldható a visszaállítás. A fa száradása során, a boronafák között rések keletkeznek, ezeket hagyományosan mohával és agyag-tapasztással tömítették.

A faelemek megmunkálásához olyan hagyományos szerszámokat ajánlunk, mint az ácsfejsze, kézvonó, véső, és kézi gyalu.

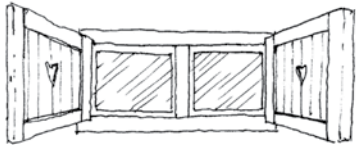
A szakszerűen beépített kültéri faanyag, amelyet nem ér tartós nedvesség és jól szellőzik kezeletlenül is tartós lehet. Mégis érdemes 3-4 évente lenolaj-méhviasz páccal, vagy vékony-lazúrral átkenni a kültéri faelemeket, hogy élettartamát megnöveljük. Kerüljük a párazáró lakk, olaj- és műanyag- festékek használatát.

A pác színét lehetőleg igazítsuk a megszürkült, megbarnult, előregeedett faelemek színéhez, de az is jó, ha hagyjuk őket a régihez öregedni.

Ha a padló alatti légtér nem tud kiszellőzni, dohossá válik. Az alulról érkező talajnedvesség és pára károsíthatja a padlószervezeteinket, amennyiben nem biztosítjuk azok kiszellőzését. Megoldást jelent a padozat eltávolítása (az ép elemek megtartása), a feltöltés eltávolítása és 20 cm mosott folyamkavics réteg beiktatása. A kavicsréteg közé méterenként szellőző csöveket fektetünk, amit a lábazati részeken tudunk kivezetni. A padlógerendák bitumenes vagy fakonzerváló szerrel való impregnálása után, azokat kőlabakra fektetjük, majd impregnált vakpadlót készítünk. Erre kerülhet aztán a kívánt padlórétegre.

A megemelt boronafalazatoknál utólagos vízszigetelés is készülhet, azonban a téglafalazatoknál ez kevésbé jöhet számításba. Az utólagos vízszigetelés magas költsége miatt, ilyen esetben az épület körüli drénezés, szellőző védőjárda vagy szellőző vakolatok ajánlottak. Lehetőség szerint olyan padló készítsünk, amely az eredeti jellegzetes csűr padlóhoz közel áll (palló, deszka, kő, tégl). Természetesen, a hagyományos padlóburkolat alatt korszerű hőszigetelt úsztatott-padlós rétegrendek is kialakíthatóak.

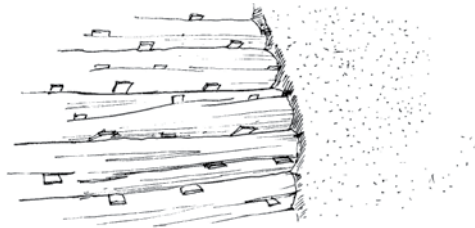

Új igény és funkció esetén szükséges lehet a nyílászárók cseréje. Ilyenkor törekedjünk az eredeti méretek és osztások megtartására, válasszunk hasonló anyagú és nyitási szerkezeteket. Ha felújítunk, fontos tudnunk, hogy ezek a régi nyílászárók masszív-fából készültek, érdemes felújítva megőrizni őket.

A kapukhoz, ablakokhoz tartozó szerkezeteket (fapántok,

fazár, vasalatok) is érdemes felújítani, eredeti formájukban megtartani. A csűrkapu az épületünk egyik különleges darabja, ezért mindenképpen tartsuk meg vagy a régi mintájára csináltassunk egy újat. A továbbiakban, árnyékolóként szolgálhat, megőrizve a hagyományos csűr összképét. Például egy eredeti istálló vagy pajta ajtó táblája felújítva árnyékolóként szolgálhat az ajtó helyén megjelenő ablaknak.

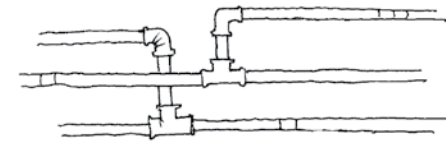
A tokszerkezet ferdülése vagy a pántok, illesztések meglazulása miatt van, hogy már nem lehet becsukni az ablakot, ajtót. Ezeket egy tapasztalt bútorasztalos gyorsan meg tudja állapítani és megoldást tud ajánlani. Érdemes megvizsgálni a probléma okát, sokszor kevés befektetéssel megmenthetjük ezeket a szerkezeteket. A vasalatot (pl. réz) sós-ecetes oldattal kezelhetjük, a nyílászárót pedig a többi faanyaghoz hasonlóan pácolni szükséges!

A vakolt falak nagy ellensége a cementes vakolat, manapság ezeket a legkönnyebb beszerezni és felvinni a felületre, de párazáró tulajdonságuk miatt, sok problémát okozhatnak a régi szerkezeteknél. Mivel a falak és az alap közé általában nem tettek vízszintes vízszigetelőt, a felszívódó talajnedvesség a falakon párolgott ki. Ha ezt meggátoljuk, a fal kifagyhat, ledobja a vakolatot, és magasabban jön elő a nedvesedés. Ezért, ha cementes vakolattal lett a falunk javítva, mindenképp érdemes azt teljesen eltávolítani és meszes vagy páraáteresztő vakolattal, vagy tapasztással helyettesíteni. Figyeljünk arra, hogy a párazáró, műanyagbázisú festékek is előidézhetik ugyanezt a problémát. Mindamelllett, hogy falaink

állapota folyton romlani fog, hőszigetelő képességük is csökken, a magas víztartalom miatt. Fa falaknál ez még nagyobb problémát okoz, ezért biztosítsuk a vakolat vagy egyéb burkolat páraáteresztő képességét. A kész felületet meszeljük vagy használjunk korszerű páraáteresztő festékeket, melyekről a víz leperog.

Külső téglá vagy vakolatdísz, stukkó esetén nem ajánlott a falak külső hőszigetelése. A belső oldali hőszigetelés megoldható, de a hőszigetelés és a falszerkezet között parakicsapódás alakulhat ki. Ilyen esetben mindenképp keressünk fel egy szakembert.

Az épületgépészeti vezetékeztést lehetőség szerint rejtett módon oldjuk meg, ellenkező esetben vállaljuk fel és kezeljük belsőépítészeti elemként. Mindkét esetben érdemes tervező építéshez fordulni, hiszen ezek a befejező mozzanatok tönkretelhetik eddigi munkánk eredményét. Figyeljünk arra, hogy a vízvezetékek körül leül a levegő és lecsapódhat rajtuk a pára. Ezért ezeket ne vezessük a fa szerkezetek közvetlen közelében, vagy gondoskodjunk megfelelő hőszigetelésükről.

Példák átalakított csűrökre

Az előző fejezetek tükrében akkor lássunk pár megvalósult példát is, melyeken keresztül egyértelműbbek lesznek a leírta. A példák nagy része a térségünkbeli való, érdemes a külalakon kívül, a funkcióválasztást és annak térbeli megvalósulását is megfigyelni.

Csíkdelne - Lakás és közösségi csűr

12

Ebben az esetben két új funkciót is magában foglal a felújított csűr. A valamikori istálló helyén egy lakást, fölötte pedig vendégszobákat alakított ki a tulajdonos. Az épület másik felében a csűrköze és odor helye szakmai, kulturális és művészeti nyári rendezvényeknek ad helyet. Az átalakításnál törekedtek a csűr eredeti formáját megtartani. Kis nyílásokat használtak, ami a csűr megjelenéséhez jól illeszkedik, ugyanakkor fontosnak tartották, a régi anyagok megőrzését is. Amit lehetett megtartottak, a szükséges, új nyílászárókat formájukban és színükben is a régiékhöz igazították. A valamikori csűrhíja helyén kialakított vendégszobák bevilágítását, a hézagosan deszkázott oromfal rejtett ablakaival oldották meg. A kibillentett tetősík alatti ablaksor szintén erre szolgál, kissé meghatározó a tömege, a tetőfelülethez képest. Azonban hagyományos anyaghasználattal, és egyszerű ablakosztással mégsem hivalkodó a megléte. A jobb oldali színejtő helyére üveges teraszajtó került. Bőséges természetes fényt biztosít a szobához. Eléje deszkázott fedetlen terasz került. A belső terek berendezése, hagyományos bútora jól kiemeli a csűr egyszerű falusi karakterét.

Nagykede - Vendégház

A csürből vendégház lett, a külső hangulatot képes a belsőben is megtartani és továbbfejleszteni. Téralakítása alkalmazkodik a régi csűr szerkezetéhez, belakja azt, ahelyett hogy új tér-rendszert alkotna. A földszinten többfunkciós közösségi tér, az emeleten nyitott hálók helyek kapnak helyet. Anyaghasználatában igényes és visszafogott. Játékosan viszi be az új funkciókat az épületbe mint például a konyha helyisége.

Csíkpálfalva - Lakóház

A jelenleg még átalakítás alatt álló csűr, jó példája a meglévő népi építészeti érték, kortárs építészeti eszközökkel való újrahasznosítására. A gazdasági épületből kialakított lakás formailag szigorúan megtartotta a csűr szerkezetét, anyagiságát. A csűrkapu helyére egy üvegfal került, amely megfelelően világossá teszi a mögöttes rejtegetett teret és egyben érezteti annak valamikori nyitottságát. Más helyiségek fényhiányát a boronafal bizonyos darabjainak eltávolításával érték el, vigyázva hogy ne egy nagy nyílás keletkezzen, csupán egy fényáteresztő rácsozat, amely mögött helyezték el az ablakot. Belsejében megtartották a nagy tér nyújtotta előnyöket, a nappali teréhez kapcsolódóan kis hálókamarát hoztak létre.

Lázárfalva - Közösségi csűr

Ez a birtok, az András Alapítvány gondozásában, évente több nyári tábornak és rendezvénynek is helyet ad. A telken lévő csűr is gazdagítja a tevékenységek és lehetőségek skáláját. A földszinten a nagy csoportos foglalkozásoknak engedtek teret, a tetőteret pedig egyszerű diákszállásnak rendezték be. Megtartva az épület eredetiségét és a megoldások egyszerűségét, remek példája a kisköltségvetésű és leleményes felújításnak. Az óriási csűrajtó közvetlen kapcsolatot teremt az udvarral, majdhogynem megszüntetve a kint és bent fogalmát. A két oldalán lévő fedett terek bevonásával történő átalakítása jelenleg is folyamatban van.

Műhelyek csűrben

A csűrök kitűnő helyei lehetnek bármilyen kézműves mesterség végzésére. Az itt szereplő példák: Csíktaploca - fadaragó-műhely (balra), Menaságújfalú, keramikus (jobbra). Mivel a csűr ezáltal használatban van, fontossá válik az állapota, a gazda odafigyel rá, karbantartja. A nagy terekben jól elférnek a munkagépek, szerkezeti átalakításokra általában nincsen szükség, emiatt ezeknél a példáknál őrződik meg leginkább a csűr eredeti kialakítása.

Csíkborzsova - Játsház csürben

A nagy tér sok lehetőséget biztosít. Egyedi újraértelmezést találunk ebben a borzsovai csürben, melybe mászófalakat szereltek fel. A volt istálló terében alakították ki a kisebb magasságú gyerekpályákat. Nemcsak a gyerekek életébe, hanem a falu közösségi életébe is színt visz ez az egyszerű megoldás.

Csíkborzsova - Közösségi csűr

A csűr belső terét minimális költségvetésből alakították ki, felhasználva a mára már nem használatos tárgyakat is. A kevés változtatásnak köszönhetően megmaradt csürszerű jellege és térszerkezete, mely ideális különféle szabadidős programok tartására. A csűrhíjában még a szénát is megtartották, hogy az eredeti rendeltetésre emlékeztessenek, utalva az egykori táncmulatságok természetes légkörére, tárgyi környezetére.

Csíkcsomortán - Vendégház

Az épület eredeti szerkezetét, tömegét megtartó, ennek arculatán alig változtató beavatkozással kialakított panzió pozitív példának tekinthető. Még eredetibbé tehetnék volna az épület homlokzatait, ha a beépített műanyag nyílászárók helyett, fából készületeket használnak.

A bejáratnál alkalmazott csempézett teraszburkolat is helyettesíthető lett volna természetes kő, cserép, téglá vagy akár fa burkolattal. A tetőtéri ablakocskák lefedésének módja kissé tájidegen, ennek ellenére visszafogott méretükből adódóan nem bontják meg az épület tömegét. Összességében elmondható, hogy a hagyományokat tiszteletben tartó, előremutató megoldás született.

Csík-szentmárton - Vendégház és közösségi csűr

A kapu előtt elszétlva jóformán fel sem tűnik, hogy mi is lapul a csűrajtó mögött. Az átalakított csűrnek csupán a tetőtéri ablakai árulkodnak a rendeltetésváltásról. Felújításánál a külsejére vigyáztak, nem kerültek homlokzatára zavaró nyílások. A tető síkját nem bontják meg abból kiemelkedő felépítményű ablakok.

Az épület külsejét csupán a csűrajtó mögötti fehér műanyag nyílászáró csorbítja. A belső terek kialakítása többféle felhasználásra ad lehetőséget.

A valamikori csűrközé és odor, ma étkezőként és közösségi térként működik. Az istálló helyén konyha, tároló, mellék-helyiség és a tetőtérbe vezető lépcső található.

A felső szinten a vendégszobák kaptak helyet.

Gyergyócsomafalva - Községi csűr

Az étteremként és rendezvénnyterként működő ház új építésű, csürszerű épületre példa. Külső formálásában követi egy hagyományos csűr jellegét. A főhomlokzaton nincs tetőtéri ablak ami megtörné a tetőt, héjazata hódfarkú agyagcserép. A csűr-kapu, a nyílászárók, a vakolt és fehérre meszelt istálló, a hagyományos csűr jeleget erősíti. Belső tere egybenyíló, a külső falak mentén emeleti galéria van kialakítva. Látványos, a hagyományoktól eltérő belső fa szerkezete szép, az új funkciót jól szolgálja. A belső tér egyes elemeinek fényes lakkozása nem követendő példa.

Nyárádmagyaros - Műterem és lakás

A Maros megyei Magyaroson művészlakássá alakítottak egy csűrűt. Az eredetileg fa vázszerkezetes, többnyire deszkával burkolt épületet felújítása után levakolták. Ennek ellenére a megmaradt látszó szerkezeti elemeknek és eredeti formájában megmaradt tetőszerkezetnek köszönhetően megmaradt a csűrjellege. A valamikori csűrköze és istálló feletti csűrűhija egy teret alkot, ezek mellett egy tetőtéri szobát is leválasztottak. Belső terének hangulatát fokozzák az eredeti és látszó fa szerkezeti elemek. Pozitívuma, hogy a csűr eredeti térkialakítása és faszervezete ma is jól érvényesül.

Madéfalva - Fészek kávézó

A madéfalvi csűrkávézó a telken lévő régi csűr eredeti formáját tartva, új anyagokból épült. A „Madéfalvi veszedelem” emlékművének szomszédságában tavasztól őszi üzemel közösségi találkozási pontként helybeliek és vendégek számára egyaránt. A tapasztott istálló helyére téglafalazatú vakolt kazánház és illemhelyek kerültek. A csűrközén megmaradt két szintnyi magas tágas teret vendéglátási funkcióval hasznosították, itt és a csűrhíja galériájába rendezték be a kávézó asztalait és a társalkodó teret. Az épület belső terei a csűr eredeti térkialakítását és faszerkezetét őrzik. Az oromzati új ablakok a házagosan rakott függőleges deszkaburkolat alá vannak elrejtve. A galériás fogyasztótér jobb megvilágítása érdekében, a csűrkapu fölött tetősíkból kiemelt ablaksor készült. Kialakításában a régi füstlyukak formavilágát követi és a csűrkapu mögötti üvegfal osztásához igazodik. Ereszcsatornája cinklemezzel bélelt V alakú deszka.

Csobotfalva - Lakóház

Csobotfalva egyik apró zsákutcájában található csúrt hétvégi házzá alakították át. Terméskő lábazata, látszó, eredeti boronafala, mind a csűr eredeti jellegét hivatottak megtartani. Az új helyiségek igényeinek megfelelően több új nyílást is vágtak. Jól sikerültek a csűr oldalán nyitott ablakok. A hosszanti oldal két szélső ablaka jobban mutatott volna egy lakóházon, mint egy ilyen átalakított csűrön. Négyzetes formája, szimmetrikus elhelyezése kerülendő példa. A hátsó deszkázott teraszt az igény alakította ki, de nem zavaró. A belső terek a csűr eredeti térszervezését követik. Kialakításukban a kortárs építészet eszközeit használja, a falak, mennyezetek rétegelt fenyőlemezrel burkoltak.

Cranbury - Lakóház

(New Jersey, U.S.A.)

Amerikában hasonló gazdasági épületípus alakult ki, amely tömegében is rokon a székely csürrel.

A csűrök átalakítása nem új keletű dolog. Azon a vidéken már több 10 éves hagyománya van.

Egy amerikai házaspár nem talált magának megfelelő házat, ezért a családi birtokon lévő, már régóta használatlan csűrűt alakították át erre a célra. A több-száz éves tölgyfa szerkezetig csupaszították az épületet – innen építették teljesen újjá. A tömeg megmaradt visszafogottnak, viszont a homlokzaton, ellentétbe állítva a belsőt és külsőt, kortárs anyagokat alkalmaztak. A régit tisztelettel megtartották, viszont az új, hozzáadott berendezési és épületépészeti elemeket nem akarták réginek álcázni. Egyszerűen és elegánsan oldották meg a belső terek párbeszédét.

A nagy teret nem szabdalják fel, hanem bútorokkal, kályhával, térelemekkel osztották.

Modern hangulata mellett, sok részletében és főleg hozzáállásában követendő példának tekinthető.

Forrás: Halkin Mason, Rasmussen/ Su and Pinneo Constr.

Sheffield - Lakóház

(Massachusetts; U.S.A.)

Egyik jó példa egy Sheffield közelében lévő csűr, amelyet az ott gazdálkodó család leszármazottai lakóházzá alakítottak át. Törekedtek a külső tömeg és belső térélmény megtartására. Az építész hagyta, hogy a csűr karaktere vezesse tervezés közben.

Ahogy nálunk, ott is a csűr a táj része, környezetével összhangban van. Részleteiben is újragondolták a terek használatát régi térfalak, lépcsők megtartásával.

A minőségi munkát természetes anyaghasználattal tették teljessé. Nem féltek megmutatni az igényes favázat sem, amelyet őseik ácsoltak a régmúltban.

Fotó: Paul Rocheleau

Terv és engedély

A teljesség igénye nélkül, szeretnénk felhívni a figyelmet a tervezési/engedélyeztetési folyamat néhány szempontjára. Mielőtt a felújítási és átalakítási munkálatoknak nekifogunk, első lépésben egy építészmérnökkel (műépítésszel) tervet kell készíttetnünk.

Ha csűrünket csak javítani szeretnénk és az épület szerkezete és kinézete nem fog változni, vannak olyan munkálatok, melyekhez nem szükséges hatósági engedély beszerzése. Ezek a következők:

- Tetőjavítás, újrafödés (ha a cserép formája, anyaga és színe nem változik)
- Nyílászáró javítása vagy cseréje, ha a formája, méretei nem változnak
- Belső meszelés, festés
- Külső meszelés, festés, ha a homlokzati elemek és ezek színe nem változik
- Belső padlóburkolat javítása és cseréje

Az építészmérnök, a statikus és épületgépész tervezőkkel egy csapatban fogja elkészíteni a szükséges terveket. Gondoljuk végig alaposan minden igényünket, fogalmazzuk meg és közöljük a tervezővel. A tervezésnek általában három alapvető része van, ezek egymásra épülnek:

Első lépésként szükséges elkészíttetni a jelenlegi csűr részletes építészeti felmérését, amely írásban és rajzban rögzíti a csűr jelenlegi állapotát. Ez a kiindulópontja minden további tervezési munkának.

Második lépésként elkészül az engedélyezési terv, amelyet engedélyeztetni kell az építésügyi hatósággal, amely a területileg illetékes önkormányzat műszaki osztályán található. Csak ezen dokumentáció hatósági engedélyeztetése után szabad elkezdni az építkezést.

Harmadik lépésként elkészül a részletes kiviteli tervdokumentáció, amelynek az elkészíttetése nem kötelező, de javasolt.

Mit okozhat a kiviteli tervek elhagyása? Az építésztervek elmaradása esetén a legkényesebb tervrészletek, mint például a csomópontok maradnak el, márpedig ezek helyes megoldása nélkül előre megjósolható a beázás, penészesedés. Továbbá az épület részleteinek szakszerűtlen kialakítása megtöri a rész-egész egységet, ami egy ilyen

épület esetén annak szépségét adná. Ezenfelül elmarad az anyagmennyiség-számítás is, amely az egyik legfőbb eszköze a tulajdonosnak, hogy az építési költségeket ellenőrizhesse.

A statikus kiviteli tervek elmaradása esetén a kivitelező valószínűleg a szükségesnél több vasat, betont fog beépíteni a biztonság kedvéért. Ha a faelemek találkozási csomópontjait terv hiányában rosszul vitelezik ki, egy nagyobb földrengés komoly kárt tud okozni az épületben. Épületgépészeti tervek hiányában a szükségesnél több vagy nagyobb radiátor (rossz esetben kevesebb, kisebb fűtőtestet) kerül beépítésre. Sőt várható, hogy a kazán sem lesz megfelelő.

Végeredményben nem lehet olyan drága terveket készíttetni, amelynél ne lenne sokkal nagyobb a terv nélküli építkezéseken keletkezett kár. Így hát mindenképpen javasolt a kiviteli tervek rendes elkészíttetése.

A tervezővel ajánlatos szerződést kötni építőteleni művezetésre és konzultációkra az építkezés időtartamára, hogy a megépült végeredmény minőségileg kifogásolhatatlan legyen. A tulajdonos akár műszaki ellenőrt is bevonhat, aki a laikus építetöt képviseli az építkezésen és az építés folyamatát ellenőrzi műszaki és gazdasági szempontból.

Az engedélyeztetési tervhez még a tervezés megkezdése előtt szükségünk lesz egy urbanisztikai bizonylatra, amelyet a területileg illetékes önkormányzat műszaki osztálya ad ki, és amely alapokmánya minden szakhatósági engedélynek. Ez tartalmazza milyen illetékes szakhatósági engedélyeket kell önnök a tervező segítségével beszereznie az építkezési engedélyhez.

A beszerzendő szakhatósági engedélyek listáját (pl. környezetvédelmi, egészségügyi, tűzoltósági, turisztikai, műemlékes, stb.) az épület környezete, mérete és választott új funkciója határozza meg.

A tervezés előkészítő fázisában általában a következők lehetnek még szükségesek:

- Telekkönyvi kivonat és egy részletes geodéziai felmérés a terep topográfiájáról.
- Talajmechanikai tanulmány és alapmennyiség-

feltáró gödrök, az alapok és a talaj teherbírását ellenőrizendő.

- Statikus szakértői tanulmány, minden újrahaznosítás, átalakítás és bővítés esetén, ha az épület eredeti tervezője nem elérhető.

Európai Unió vagy kormányzati pályázati támogatások esetén megvalósíthatósági tanulmányt is szükséges rendelni a tervezőtől amely tartalmazza a terv becsült gazdasági paramétereit is. Védett műemlék-épület esetén pedig művészettörténeti tanulmányra és régészeti kutatásra is szükség lehet.

Mint az a felsorolásokból kiderült, az építkezés – már a megkezdése előtt, egy igen szerteágazó és bonyolult folyamat is lehet. Ennek gördülékeny levetésében is segítségünkre lehet egy tervező.

Utószó

A hagyományos falusi mezőgazdaságon alapuló életmód szerves folytonossága megszűnt. A hagyományos állattartás és családi gazdálkodás átalakulóban van.

A helyi mesterségbeli tudás, amely ezeket a csűröket létrehozta, eltűnőben van. A falusiak a saját örökségüket, csűrjüket gyakran nem tartják megbecsülendő értéknek. A terveket engedélyező hatóság nincs felkészülve a csűr, mint helyi épített örökség védelmére és nincsen számára erre megfelelő jogszabály sem.

Meggyőződésünk, hogy a kulturális építészeti örökségünkben nagy erőforrások rejlenek, amelyek a természeti és környezeti adottságokkal együtt, a térségfejlesztés alapját képezhetik. Csűrjeink újrahasznosítása, élővé tétele egy olyan értéktöbbletet hordoz, amely az örökségvédelmen túl, egy magasabb szintű életminőség megteremtésének is a lehetősége.

A jelenleg iparosodó és alapjaiban átalakuló falusi gazdálkodás új feltételeinek egyre kevésbé felel meg a hagyományos csűr és istállók típusa. Ilyen új igények

például: egy újabb típusú gépesített állattartás és takarmánytárolás. Ezen tanulmány hatáskörén kívül esik ez a probléma, csupán szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy ennek megoldására további tanulmányok szükségesek. Kutatások amelyek a régi gazdasági épületeink értékeit ismerve, olyan új épület-típusokat teremtenek, amelyek épített örökségünk szerves folytatásai lehetnek.

Ebben a régióban hagyományos gazdasági épületeink megmentéséről, újrahasznosításáról ez egy első, és minden bizonnyal hiánypótló kiadvány.

Célja inkább a figyelemfelkeltés, mintsem az alapos, mindent átfogó problémamegoldás. Még hosszú út áll előttünk ezen az úton, amelyhez további kutatások és tanulmányok szükségesek.

Bízunk benne, hogy kiadványunk eléri célját és egyre több csűrtulajdonos gondolkozik el azon, hogy a használaton kívüli csűrjét ne egy haszontalan tehernek tekintse, hanem meglássa benne az értéket és lehetőséget.

Azt szeretnénk, hogy a csűrtulajdonosokat a szakemberek (tervezők és mesteremberek), valamint a felelős döntéshozók is segítsék ezen az úton.

Kívánjuk, hogy minél több példaszerűen megmentett és újrahasznosított csűr szülessen nemcsak Csík, Gyimes és Kászon vidékein, hanem egész Székelyföldön.

Ezek jó példái lehetnek az ország más olyan régiói számára is, ahol az épített örökség egyik jelentős szeletét képezik a csűrök.

Bibliográfia

Albert Homonnai Márton

2009 - Épített örökség és modernizáció.
Székelyföldi példák a népi építészeti
örökség integrált védelmére. Pallas-
Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda

Dr. Kós Károly

1989 - Erdély Népi Építészete. Kelenföld
kiadó, Szekszárd

**Elric Endersby, Alexander Greenwood, and
David Larkin**

1992 - Barn: the art of working building.
Photo by Paul Rocheleau. Houghton
Mifflin Company, USA

Furu Árpád

2011- Udvarhelyszék népi építészete.
Gloria, Kolozsvár

Kós Károly

1944 - A székely népi építészet. Mérnök
továbbképző intézet 25. Budapest

Krizsán András

Balaton-Felvidéki Építészeti Útmutató.
Nemzeti Agrárszaktanásadási, Képzési és
Vidékfejlesztési Intézet

Szinte Gábor

1903 - A székely csűr. Néprajzi értesítő:
IV. 1-23

*** 1994 - Gyimes Hidegség népi
építészetének felmérési dokumentációja.
Kolozsvári egyetemi hallgatók kutatási
munkája, kézirat. Kolozsvári Műszaki
Egyetem

*** 2009-2013 - Hargita megyei
faluképvédelmi program felmérései,
(Ocrotirea și conservarea imaginii satului
harghitean - studii de inventariere a
valorilor arhitecturale locale și ocrotirea a
imaginii satelor). Hargita Megye Tanácsa

Sokan aggódnak székely népviseletünk, táncaink, dalaink, meséink és székelykapuink megőrzéséért, viszont kevesebben aggódnak a kőből, téglából, fából épült és egyre fogyó csűrjeinkért, amelyek mesteri faszerkezete, látványos tömege nélkül nem székely falu a falu. A hagyományos gazdálkodás változásával egyre több csűr marad üresen vagy bontódik el.

A csűr építészeti értéke, mesteri faszerkezete, látványos tömege, faluképi szerepe, csűrjeik megőrzésének fontossága, és azokban rejlő széleskörű lehetőségek kevésbé ismertek, ezen kíván segíteni ez a kiadvány. Ötletekkel és megoldásokkal szeretnénk szolgálni a meglévő, kihasználatlan csűrök szakszerű felújításához, átalakításához, újrahaznosításához. Szeretnénk egy rövid tervezési segédletet nyújtani az építkezőknek, tervezőknek, amely már a tervezési folyamat kezdetén rávilágít minden fontosabb szempontra, ami a csűrök felújításánál, újrahaznosításánál felmerülhet. Mindenkihez szól, aki szerepet vállal egy csűr megőrzésében vagy újrahaznosításában, legyen az tulajdonos, tervező, építő vagy hatósági ügyintéző.

Esztány Győző